

Kapelica na Smeču.

Pripovedka. — Spisal Jos. Vandot.

III.

Pastirček Simonček je ravno preplezal strmo skalo in se je ustavil pod visoko, široko smreko, ki je rastle vrhu skale. Z rokavom si je obrisal vroči pot z obraza in se je oddihoval težko vsled naporov zadnje ure. Potem se je pa sklonil in je gledal pozorno dol v prepad, iz katerega je šumelo in bobnelo. Razločno je videl, kako je brizgala iz srede skale razpenjena voda in je padala hrumeče in bobneče globoko doli v brezdanje brezdno. Dvigala se je megla iz globeli in skalovje se je potresalo kakor v potresu. Pastirčka Simončka je obšel mraz po vsem životu. Naglo se je obrnil pa je stopil skozi gosto zarastli gozd. Sveže je bilo vse kroginrog in polno blesteče rose. Sem doli od strmih, do neba kipečih skal je vél mrzel veter, da je pričelo pastirčka res zebsti. Zato je pospešil korake in se je približal jarku, ki je zeval kraj smrekovega gozda. Ob tem jarku je zavil navzgor, in ni preteklo pol ure, pa je došel do peščene planote, ki je bila le tuptam porastla s pritlikavim, grbavim rušjem. Sveta tihota je vladala tu kroginrog. Čule so se samo škripajoče stopinje dečkove in udarjanje dolge, okovane palice ob trdo kamenje. Ta peščena planota je prešla končno v širono snežišče, ki se je raztezalo gor tik do razdrtega skalovja. Pastirček je obstal tam in se je ozrl v to mogočno, velikansko skladovje in je iskal steze, ki bi peljala med temi pečmi. A zaman jo je iskal. Pastirčka Simončka pa ni ostrašilo to. Ali ni vedel? Planinka s trinajstimi lističi ne raste ob stezi. Treba jo je poiskati na goli skali. In pastirček je premeril z očmi orjaški hrbet strmega širokega sklada in je takoj spoznal, kod se mora plaziti. Ni pomišljal dolgo. Trikrat se je prekrizal, potem pa zadržal ob strmem robu po gladki skali navzgor.

Že je priplezal precej visoko, ko se je ustavil za trenutek in se je ozrl navzdol v zeleno dolino pod sabo. Razločno je videl Rovte in je razločil vsako posamezno hišo. A najlepše se je videla pristava gospe Kuni-gunde. Stala je sredi polja, in njena streha se je svetila v solčnih žarkih. Zagledal jo je pastirček Simonček, pa je dvignil klobuček. »Juhuhu!« je zavriskal. Od vseh strani je prihajal odmev, kot bi sedeli na vseh skalah škratci pa ga oponašali.

A naenkrat se je pričelo kotaliti nad njim kamenje. Z glasnim hruščem se je motovilo navzdol in je poskakovalo visoko in hrupno. Pastirček Simonček se je ozrl višje, pa je zagledal tropo divjih koz, ki je bežala nevisoko nad njim po ozki črti in je prožila kamenje. Naglo se je stisnil Simonček k skali, in tedaj je pričelo frčati okrog njega kakor toča. Najprvo debeli kameni, potem kamenčki, a nazadnje se je usipal pesek, dokler ni prenehalo vse in je spet zavladala mrtva tišina.

Pastirček Simonček je vstal in je zopet pogledal v dolino. Še enkrat je zavriskal. Ondi doli stoji pristava, a v njej leži bolni vitez Stojan in se

ne more geniti. Oj, počakaj le večera, vitez Stojan! Tedaj se vrne pastirček Simonček s čudotvorno planinko. Ozdraviš tedaj, pa se spet razveseliš življenja. Le počakaj, vitez Stojan! Pastirček Simonček je bil res prepričan, da doseže to, kar gre iskat na bele gore. Kako ne bi? Davi navsezgodaj je bil v cerkvi pri sveti maši. Priporočil se je tam vsem angelom in je gorko molil. In v srcu je čutil trdno zavest, da doseže čudotvorno planinko, da jo resnično doseže. Po sveti maši je pa pohitel domov. Obul si je nakovane čevlje in je vzel to dolgo palico. Nikomur ni nič povedal, kam da gre. Samo k stari Maruši je še šel v čumnato. In Maruša mu je napolnila torbo z brašnom. Trikrat ga je pokrižala, vzdihnila in rekla: »Pojdi z Bogom, Simonček. Samo pazi se in ne bodi preveč predrzen. Bog daj, da bi našel tisto zdravilo... Molila bom zate, ves dan bom molila zate. Idi, Simonček, in se srečno vrni.«

In šel je pastirček Simonček, in nihče ga ni videl, ko je odšel na gore, vesel in svest si, da doseže svoj namen. Preplezal je strme gredi Martuljeka, prehodil planoto. Ako in zdaj stoji na robu strmega hrbta široke peči... A dolgo ne... Takoj prične plezati kakor mačka po gladkih skalah. Bistro se ozira okrog sebe, če bi kje zagledal ono čudotvorno planinko. Toda na skalah ne raste niti najmanjše zelišče. Le tupatam zeleni ob razpokah boren mah. A Simonček še vedno ne obupa. Plazi se naprej in ne čuti nobene utrujenosti. Naposled dospe do navpične peči in tedaj izprevidi, da ne more naprej. Za trenutek premišlja, kaj naj stori. Vé, da mora naprej, ker nazaj mu je pot zaprta. A tudi to ga ne ustraši. Naglo se prime za ostre skale. S hrbtom se upre v steno, z nogami pa se oprijema nasprotnih skal. In tako se dviga dolgo, dolgo skozi ozko poč, viseč med nebom in zemljo. Tuintam pogleda preko roba, če bi videl nemara planinko s trinajstimi lističi. A nič! Vsled silnega napora mu teče pot curkoma z obraza, a pastirček Simonček si ga ne more niti utrtniti, ker se mora upirati z rokami v gladko steno. Dolgo, dolgo se tako plazi; že cela večnost se mu zdi od tistega trenutka, ko se je pričel plaziti skozi poč. Noge se mu že tresó vsled napora, in že se boji, da obnemore prej, preden pride iz te dolge poči. In kam potem? Naravnost v črni prepad, naravnost smrti v naročje... Pastirček se strese, obide ga mraz. Toda obupa ne. Še naprej se poriva kvišku, in glej — kar naenkrat je vrhu poč, na razdrapanem vrhu široke peči. Globoko se oddahne in vesel zavriska. Ozre se okrog sebe na divje, z večnim snegom pokrito gorovje, ki se razteza okroginokrog v daljine, meglene daljave. Tudi na solnce se ozre. In tedaj spozna, da je že davno prehodilo sredino neba.

»Moram, takoj moram naprej,« si reče. »Sicer me zasači noč v tem skalovju.« — Vsede se, pa použije kos kruha in slanine. Kosček zmrzlega snega dene v usta, ker ga muči žeja, in ni studenca širom okrog med mrtvim skalovjem. Nato se pa prične spuščati po zapadnih stenah široke peči navzdol. V začetku gre lahko, ker je polica pri polici. Toda čim nižje pripleza, tem nevarnejša je pot. Polic ni več, in pastirček Simonček mora za vsako stopinjo iskati varne zastave. Tuintam se prime z rokami za rob

skale in visi tako dolgo med nebom in zemljo, išoč z nogami varne stopinje. Toda, hvala Bogu! že prepleza polovico stene. Na široki polici postane in se oddahne za trenutek. Njegove oči pa iščejo okrog po skalovju čudozdravne rastline. Naenkrat se zgane in krikne na glas. Oči mu obvisijo na beli roži, ki raste tik pod njim sredi gladke skale.

»To je tista! To je moja planinka!« zavriska, da odjekne stotero od belih snežnikov. Že hoče kar skočiti tjadol. Toda še o pravem času se zavé. Pogleda dol in premeri z očmi razdaljo, pa žalibog spozna, da je nemogoče priti do srečonosne rastline. Dolgo ugiba in ukrepa. Toda kaj —? Rešilne misli ni. A pastirček ne obupa. Sezuje si čevlje, palico in torbo pa položi kraj sebe na polico. Sam pa se vleže na trebuh in se spušča počasi navzdol. V začetku gre gladko; toda kar naenkrat mu izpodrsne. Pastirček zakliče prestrašeno in lovi z rokami okrog sebe. Kakor blisk zdrkne navzdol in že misli, da je izgubljen. Toda hipoma, z zadnjimi močmi se zgrabi za oster rob in obvisi nad prepadom. Težko se dvigne navzgor in se oddahne, videč, da stoji na ozki polici. Ozre se okrog sebe kakor omamljen. In pri tem mu padejo oči na veliko planinko, ki cvete sredi police. Zavrisne pastirček Simonček od velike radosti in pozabi na vso grozo zadnjih trenutkov. Naglo se skloni, pa utrga z drhtečimi rokami planinko. Šteje žametne lističe in resnično — trinajst jih je.

»Našel sem jo, oh, našel!« zavpije, da jekne širom po skalovju. »Planinko s trinajstimi lističi sem našel! Oj, vitez Stojan! Veseli se! Še danes boš zdrav in se boš veselil lepega življenja. Veseli se, vitez Stojan!«

Pastirček Simonček je ves iz sebe vsled velike radosti. Niti pomisli ne, da se nahaja sredi gladkih pečin, nad strmim prepadom. Samo, da je našel čudozdravno rastlino! Kaj mu je vse drugo mar! Samo, da ozdravi vitez Stojan, pa rad preмага vse težave. Preмага te strme skale, preмага to brezdanjo žrelo in stopi vesel in zdrav pred viteza Stojana, pa mu priinese zdravilo za njegovo bolezen.

Toda naposled se pastirček Simonček le strezne. Vidi, da stoji solnce le še za ped nad gorami, in jasno mu je, da mora čimpreje splezati z nevarnih skal. Ozira se navzgor, da najde pot tja gor, kjer je pustil palico in čevlje. Toda ne najde je. Skala je navpična in gladka kakor steklo. Ozre se navzdol — pod njim zija prepad, in nikjer ni varne zaslombe. Splazi se po polici na desno in levo; toda povsod navpična stena brez najmanjšega roba. Pastirčku Simončku stopi mrzel pot na čelo.

»Zaskočil sem se,« zakliče obupno. »Zaskočil sem se, in zdaj ni rešitve zame. Gorje, oh! Našel sem planinko, pa izgubil življenje... In vitez Stojan ne ozdravi nikoli!«

Pastirčku Simončku se zježijo lasje. Krčevito stisne planinko k prsim in zastrmi obupno na gladke skale, ki strmé vanj okrog in okrog. »Zaskočil sem se,« si spet dé, in blede ustnice mu zdrgetajo. »Izgubljen sem, ako me ne reši angel varih...«

Izprevidi pač, da je vsak poizkus zaman. Stisne se k skali in strmi predse v globoki prepad. Na ozki polici je komaj toliko prostora, da more

nepremično stati. A niti sesti ne more. Z desnico se drži za skalo, da ne bi omahnil; z levico pa drži krčevito planinko s trinajstimi lističi. Sam ne vé, kaj naj stori; sam ne vé, kako naj ukrene. Samo to mu je jasno, da se je zaskočil, da ne more ne naprej, ne nazaj.

»Dobrotni Bog, usmili se me!« zaihtí goreče in pogleda v modro nebo nad sabo. »Usmili se me, ko sem našel čudotvorno zelišče. Usmili se me in mi pošlji angela, ki naj me ponese preko tega strašnega kraja. Če ne, dobrotni Bog, umrem tu...«

Pastirček Simonček je molil, kakor še nikoli v svojem življenju. Gorko je molil in je bil trdno prepričan, da se zdajci odpro nebesa, da priplava zlat angel in ga ponese tjadol na varno zemljo. A nebesa se ne odpró. S strahom gleda pastirček, kako je zašlo solnce za daljne gore. Vidi, kako se mrači doli v dolini vednobolj. Že ne razločuje več vasice tamdoli. Zavila se je v temni mrak. Gore pa še žaré. Vedno više se vzpenja rožni žar; poljubuje še daljne vrhove in ugasne hipoma. Nad pastirčkom pa tedaj krikne nekaj presunljivo. Čuje prhutanje močnih kril in s strahom zagleda velikega orla, ki kroži nevisoko nad njim. Pastirček Simonček se obupno stisne še tesneje k mrzli skali. Prepričan je, da ga napade silni orel in ga odnese visoko v nepristopno gnezdo, kjer čakajo njegovi lačni orličí. Brez orožja je pastirček Simonček in niti palice nima pri sebi, da se brani. A orel kroži nekaj časa nad njim; potem se pa spusti nižje in izgine v mraku.

Za trenutek se oddahne pastirček Simonček. Toda že v naslednjem hipu se spomni svojega obupnega položaja. Noč se je spustila na mrzle skale, in na nebu so zagorele zlate zvezde. Mraz je zavel z mrzlih snežišč, in ubogegega pastirčka je zazeblo, da se je pričel tresti na vsem životu. »Usmili se me, ti dobrotni Bog, usmili se me!« je klical obupno v temno noč. A nič se ni zgánilo širom okrog. Le njegov glas je odmeval od mrtvih skal in se glasil tako strašno, da so se ježili pastirčku lasje. Zato je rajši umolknil. Drgetajoč se je stisnil k mrzli skali in je molil neprenehoma. Samo to je še prosil Boga, naj mu dá toliko moči, da ne obnemore, samo nocoj ne obnemore. Jutri že mogoče pride rešitev; jutri pa poizkusi vse, da spleza iz tega groznega kraja.

Izza gorâ je prisvetil mesec. V njegovi blede luči je videl Simonček komaj razločno bližnje skalovje, a prepad pod njim je postal še groznejši. Pastirček je mižal in je molil neprenehoma. Sam ni vedel več, koliko časa je že stal na ozki políci; vendar pa se mu je zdelo, da je minila že cela večnost od takrat, ko je našel čudozdravno planinko. Toda naenkrat se zgane. Zazdi se mu, da sliši globoko tam doli za Akom klíce. Odpre oči, pa posluša pozorno. In tedaj sliši razločno, kako vpije nekdo tam doli: »Simonček, oj, Simonček!«

Pastirček zakliče na glas vsled srčne radosti. Kri, ki mu je že zastajala v žilah, prične spet krožiti. Glej, ljudje so ga prišli iskat. Povedala jim je gotovo stara Maruša, da je šel na gore. Pa ker ga ni domov, so se

prestrašili, pa so ga šli iskat, da ga rešijo, če je še pri življenju. Oj, ta mati Maruša! Dobra mati Maruša!

»Simon... oj, Simonček!« kliče glas tam doli za Akom. Simonček posluša, kakor bi ne hotel verjeti lastnim ušesom. Toda naposled le uvidi, da je tam doli resnično človeški glas, ki ga kliče. Razveseli se ga tako, da se razjoče na glas. »Oj, ljudje!« zakliče na ves glas. »Rešite me, rešite!«

Glas tamdoli utihne za trenutek. Potem pa nadaljuje: »Kje si, Simonček, Simonček?«

»Zaskočil sem se!« zavpije pastirček. »Na Široki peči sem se zaskočil. Naprej ne morem, nazaj ne morem... Rešite me, oj, rešite me!... Planinko sem našel, tisto — tisto... Rešite me!«

Glas tam doli molči dolgo časa. Pastirček Simonček postane nestrpen, pa vpije venomer tja dol: »Rešite me! Rešite!« — Naposled se oglasi spet neznani glas za Akom: »Rešimo te, Simonček. Drži se kolikor moreš, drži se. Rešitev je blizu in dan je tudi blizu... Drži se, Simonček!«

Iz teh besedi spozna ubogi pastirček, da ga pred dnem ne morejo rešiti. Izprevidi tudi sam, da ponoči ne more nihče na skalovje. Toda sam Bog vedi, ali bo zdržal do belega dne? Sam Bog vé, kdaj mine ta strašna noč. — Pastirčka stresa vedno huje, da mu šklepečejo zobje. Noge in desnica mu odrevené tako, da se le še komaj, komaj zdržuje. Loteva se ga zaspanec, in tupatam mu že zdrkne glava na prsi. A še pravočasno ga vzdrami glas, ki kliče v enakih presledkih za Akom: »Simonček, Simonček!« — In tedaj se vzdrami, pa gleda prestrašeno okrog sebe. Zapazi globoko doli majhen, komaj viden ogenj, in pri pogledu nanj ga strese mraz še huje. »Dobrotni Bog, usmili se me!« zaječi. »Usmili se me in daj mi dočakati jutra.«

Počasi mineva čas. Zvezde na nebu žare vedno jasneje, in mesec pluje počasi k zahodnim goram. Mraz pritiska vedno silneje, in pastirček Simonček že ne čuti več rok in nog. Odrevenele so mu popolnoma. Misli se mu prično mešati, in nazadnje že ne vé več, kje se nahaja. Zdi se mu, da se je zakril ves svet pred njim v gosto meglo, in širom nikjer ni nobene zvezdice več. »Kje sem?« zajeclja ubožec. »Ali sem šel iskat Ciko, ki mi je ušla? Ali sem se izgubil sam? Ali pojdem, naprej pojdem, pa pogledam...«

Pastirček Simonček hoče stopiti naprej. A tedaj zavpije glas za Akom: »Simonček, hoho, Simonček!« — Pastirček se zdrzne in se zave. Spozna, kje da je, in spozna tudi, da bi se bil lahko zvalil naravnost v prepad. »O Bog dobitni, varuj me!« si reče z grozo v srcu. »Ne daj, da končam tako žalostno...«

Potem se mu zmešajo spet misli. Zdi se mu, da je v koči tam kraj vasi. Njegova mamica ga češe in ga boža po licih. »Siromak si, Simonček,« pravi mamica in glas ji je mehak. »Siromak si, kakor je tvoja mamica, kakor je bil tvoj oče... Pa ne boj se, Simonček. Že pride čas, ko ne boš več siromak. In tedaj se spomni mamice, ki bo že počivala v grobu. Reva je bila tvoja mamica in je trpela dosti...« In mamica ga češe lju-

beznivo in se mu smehlja. A Simonček je srečen, tako srečen! Saj ima mamico, zlato mamico...

»Mamica!« krikuje tedaj pastirček Simonček nad prepadom z drhtečim glasom. Že hoče spustiti rob skale in objeti mamico. A tedaj zakliče tam spodaj glas presunljivo: »Simonček, hoho, Simonček!« — Pastirček se predrami, pa pogleda z motnimi očmi okrog sebe. Izginila je megla in tudi noč je izginila. Krvavo se svetijo vrhovi snežnikov v jutranji zarji, in dan se dela. Samo to vidi pastirček Simonček, a drugega nič. Nič več ne vé, kje je. A vendar se še vedno drži krčevito za skalo s premrazeno, otrplo roko. Samo enkrat se mu zazdi, da čuje nad sabo človeške glasove. Začuti, kako se ga je nekaj dotaknilo, a sam ne vé, kaj je. Kakor v sanjah zgrabi tisto in tedaj se domisli, da je to najbrž vrv. Oviije si zanko okrog pasu in spusti skalo. In tedaj se mu zazdi, da ga vleče nekaj kvišku, vedno više, više... A potem mrak in noč in — — — (Konec prihodnjič.)

Skrivnostni ključek.

(Dr. A. Pavlica.)

Andrejček je prišel v mesto v šolo. Spremili so ga ljuba mamica, pa so mu ob slovesu rekli: »Drejšček, glej, da ne izgubiš ključa od skrinje!« Andrejšček ni bil še nikoli gospodar; a sedaj, ko je imel ključ in ko si je skrinjo sam odklepal in zaklepal, je čutil, da je gospodar. V skrinji so mu skrbna mamica vso obleko lepo uredili, in Andrejšček je sedaj prvikrat v življenju vse sam vedel, kaj je njegovo. Zato pa je skrbno hranil ključ.

Prvi dan, ko je prišel v mesto k tujim ljudem, zlasti še, ko so se ljuba mamica od njega poslovili, je bil Andrejšček žalosten. Zvečer bi bil najrajši jokal. Ko je legel v tujo posteljo, je zares potočil na skritem nekaj gorkih solzic. Zaspal je v žalosti; a v spanju se mu je zdelo, da mu ključek govori na ušesa tolažilne besede:

»Ne joči! Glej, jaz sem še manjši od tebe, pa sem že veliko sveta prehodil in mnogo poizkusil. Kaj žaluješ po domu? Tisti je kaj vreden, ki je na svetu kaj poizkusil. Moja domovina je daleč, daleč na gornjem Štajerskem. V štajerskih rudnikih so moji bratci in moje sestrice, kakor si se učil v šoli. Od tam sem prišel v strašne peči, kjer so me dobro obdelali in izbistrili. O tem peklu, ki sem ga takrat prestal, ti ne morem vsega povedati. Strah bi te pretresel, ko bi ti vse povedal. Toda vse treba potrpeti, ako hočemo kaj pravega postati. Čim večje je trpljenje, tem lepše in prijetnejše je potem življenje. Naša vrednost se mora v ognju trpljenja preizkusiti. Tako je bilo z menoj. Tako bo s teboj.